

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Soveltamisalan osalta Opetushallitus pitää tärkeänä, että varautumisvelvollisuus koskee myös yksityisiä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Opetushallitus pitää myönteisenä, että lakiesityksen mukaan valmiuslain tarkoituksena on turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös

poikkeusoloissa sekä että lain soveltamisessa edellytetään Suomen kansainvälisten velvoitteiden, mukaan lukien ihmisoikeusvelvoitteiden,

noudattamista. Lisätoimivaltuuksien käyttöönoton tavoitteena on siten osaltaan toteuttaa perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvollisuutta

turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen mahdollisimman täysimääräisesti myös poikkeusoloissa, vaikka tilanteet voivat edellyttää

oikeuksien tilapäistä rajoittamista. On myös tärkeää, että esityksessä huomioidaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus

sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja niissä vahvistettu lapsen edun ensisijaisuus.

Yhtenä poikkeusolojen edellytyksenä esityksen 11 §:ssä mainitaan tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen kohdistuva

välitön uhka. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien oppilas- ja opiskelijarekisterit ja esimerkiksi arviointitiedot ovat sähköisissä järjestelmissä. Opetushallitus kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että osana varautumista olisi tärkeää huolehtia, että oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvan kannalta välttämättömät tiedot ovat riittävän suojattuja ja saatavilla siinä tapauksessa, että sähköiset järjestelmät eivät ole käytettävissä.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottomenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneet lähihoitajat ovat osa yhteiskunnan huoltovarmuuden kannalta keskeistä henkilöstöä.

Opetushallitus on jo huomionnut huoltovarmuuteen ja varautumiseen liittyviä osaamistarpeita ja sisällyttänyt niitä 1.1.2027 voimaan tuleviin sosiaali- ja

terveysalan erikoisammattitutkinnon perusteisiin. Näin voidaan jatkossa vahvistaa hoitohenkilöstön valmiustoimintaan liittyvää osaamista sekä

sosiaali- ja terveydenhuollon toimintavarmuutta erilaisissa häiriö- ja poikkeusoloissa.

Valmiuslainsäädännön uudistus merkitsee, että lähihoitajakoulutusta ei voida tarkastella ainoastaan ammatillisena peruskoulutuksena, vaan se muodostaa

myös osan yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja kriisivarautumisen rakenteita. Tämä näkökulma tulisi ottaa huomioon sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemassa ammattihenkilölainsäädännön uudistuksessa.

Erityisen tärkeää on turvata lähihoitajien pysyminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilörekisterissä sekä arvioida mahdollisuutta

muuttaa ammattiasema nimikesuojatusta laillistetuksi ammattihenkilöksi. Rekisteritiedot ovat keskeisiä varautumisen kannalta, koska niiden avulla

saadaan ajantasainen tieto henkilöstön osaamisesta, toimimisesta sekä mahdollisista rajoituksista. Tätä tarvetta korostavat myös valmiuslainsäädäntöön sisältyvät säännökset, joiden mukaan poikkeusoloissa voidaan joustaa kelpoisuusvaatimuksista ja tehtäväjaosta sosiaali- ja terveydenhuollossa.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevat 101 §:n mukaiset toimivaltuudet voidaan esityksen mukaan ottaa käyttöön valmiuslain 11 §:n

1 momentin 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Opetushallituksen näkemyksen mukaan toimivaltuuksien käyttöön ottaminen

voi olla tarpeellista myös lain 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa poikkeusoloissa. Kohta 3 koskee ns. suuronnettomuustilanteita.

Opetushallitus pitää hyvänä, että varhaiskasvatusta koskeva säännös siirretään esityksessä samaan 101 §:ään opetuksen ja koulutuksen kanssa.

Opetushallitus myös kannattaa 101 §:n 1 momenttiin ehdotettua lisäystä mahdollisuudesta poikkeusoloissa siirtyä valtioneuvoston asetuksella

etäopetukseen. Mahdollisuus siirtyä etäopetukseen ei esityksen mukaan kuitenkaan koskisi esiopetusta. Opetushallitus esittää, että valmiuslain

etäopetus koskisi myös esiopetusta. Koronapandemian aikaan esiopetus ja 1-3-luokat eivät siirtyneet valmiuslain nojalla etäopetukseen, vaan olivat

lähiopetuksessa. Tämä oli Opetushallituksen arvion mukaan erittäin hyvä päätös myös jälkikäteen arvioiden. Lähtökohtaisesti esiopetusikäisille ja

perusopetuksen pienimmille lähiopetus on aina paras ratkaisu. Tulevaisuuden erilaiset kriisitilanteet voivat kuitenkin olla monimuotoisia ja kaikkia mahdollisia kriisitilanteita saattaa olla etukäteen mahdotonta ennakoida. Tästä syystä Opetushallitus katsoo, että myös esiopetuksen etäopetuksen

olisi hyvä olla keinovalikoimassa. Se saattaisi jossain tilanteessa olla lapsen etu. Tällöinkin valmiuslakia käyttöönotettaessa olisi mahdollisuus rajata

esiopetus samoin kuin perusopetuksen muita vuosiluokkia etäopetuksen ulkopuolelle.

Etäopetukseen siirtymisen osalta on huomioitava, että kriisitilanteissa viestintä- ja sähköverkkoihin voi kohdistua häiriöitä, jolloin verkkovälitteinen

etäopetus ei ole toteutettavissa. Tämän vuoksi osana varautumista on turvattava myös vaihtoehtoiset ratkaisut opetuksen jatkuvuuden varmistamiseksi.

Ammatillisessa koulutuksessa tulisi etäopetuksen osalta huomioida, että lainsäädäntö edellyttää osaamisen osoittamista ammatillisissa tutkinnon

osissa ensisijaisesti työpaikoilla käytännön työtehtävissä. Tämä osoittautui haasteeksi myös koronan aikaan, jolloin jouduttiin tekemään muutos

osaamisen osoittamiseen, jotta mahdollistettiin osaamisen osoittamisen myös muilla tavoin.

Opetushallitus esittää, että 101 §:n 1 momentin 1) kohdassa kirjattaisiin tarkkarajaisesti, mitä opetusta ja koulutusta tarkoitetaan. Opetus ja koulutus

ehdotetaan määriteltäväksi vastaavasti kuin momentin 2) kohdan lainsäädäntölistauksessa.

Opetushallitus kiinnittää huomiota 101 §:ssä mainintaan aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Aamu- ja iltapäivätoiminta ei kuulu kunnan

järjestämisvelvollisuuteen, vaan kunta päättää sen järjestämisestä. Tältä osin Opetushallitus esittää tarkennettavaksi, mitä toiminnan siirtäminen

käytännössä tarkoittaisi.

101 §:n perusteluiden osalta Opetushallitus pyytää käsitteiden tarkistamista siten, että tietokoneen ja älypuhelimien sijaan käytettäisiin käsitteitä

tietokone ja muu mobiililaite.

Esityksen 101 §:n perusteluissa todetaan, että poikkeukset järjestämisvelvollisuuteen voisivat koskea esimerkiksi opinto-ohjausta,

ammattillisen koulutuksen kehittämissuunnitelmia tai opetussuunnitelmaa. Opetushallitus esittää tarkennettavaksi, mitä kehittämissuunnitelmilla

perusteluissa tarkoitetaan. Jos lainkohdassa tarkoitetaan henkilökohtaisia osaamisen kehittämisen suunnitelmia, tulee huomioida, että

henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelman sisällöstä määrätään valtioneuvoston asetuksessa, jota esityksen kohdassa ei mainita. Lisäksi

perusteluiden sanamuotoa olisi hyvä tarkentaa siten, että käytettäisiin termiä opetussuunnitelman perusteet, jos tarkoitetaan valtakunnallisia

opetussuunnitelmien perusteita tai käsitettä paikallinen opetussuunnitelma, jos tarkoitetaan opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa.

Opetushallitus pitää hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriölle säädettäisiin toimivalta määrätä varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä

muu pykälässä tarkoitettu toiminta keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Toimivallan käyttö

edellyttää kuitenkin, että vastaanottavien kuntien tosiasialliset mahdollisuudet järjestää riittävät ja laadukkaat varhaiskasvatus- ja

koulutuspalvelut turvataan. Väestönsiirroilla ja väestön omaehtoisella siirtymisellä on merkittäviä vaikutuksia vastaanottavien alueiden

palvelujärjestelmiin, mikä on huomioitava varautumisessa. Ammatillisen koulutuksen osalta siirtämisessä on tärkeää lisäksi huomioida, että

ammattillisen osaamisen hankkiminen edellyttää usein erityisiä tiloja, laitteita ja välineitä.

Opetuksen ja koulutuksen järjestämisen keskeyttämisen tai rajoittamisen osalta esityksessä jää epäselväksi, keskeytyykö oppivelvollisuuden

suorittaminen poikkeusoloissa, jos koulutuksen järjestäminen on keskeytetty tai sitä on rajoitettu siten, että oppivelvollisuuden suorittaminen

tosiasiallisesti estyy. Tätä olisi hyvä tarkentaa lain perusteluissa.

Pykälän 101 § 1 momentin 2) kohdassa luetellaan lainsäädäntö, josta voitaisiin valtioneuvoston asetuksella poiketa. Opetushallitus esittää

tarkennettavaksi, voidaanko tämän kohdan perusteella poiketa esimerkiksi valtioneuvoston asetuksesta perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen

valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) ja opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetusta asetuksesta

(986/1998).

Valmiuslain uudistamisen lisäksi Opetushallitus pitää tärkeänä, että varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen sektorilainsäädäntöä

kehitetään niin, että eri asteita koskevaan lainsäädäntöön sisältyy riittävät säännökset erilaisten poikkeus- ja häiriötilanteiden varalle.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltäminen) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Ruonala Heidi
Opetushallitus